

Raport zbiorczy z wizytacji w schroniskach dla bezdomnych zwierząt

Celem RATORTU jest próba przedstawienie stanu faktycznego schronisk dla zwierząt w miejscowościach: Jędrzejewo, Piła, Trzcianka, Margonin, Złótów, Nietoperek, Chodzież, / bez Choszczno oraz Kiełpino / prowadzonych przez pana Zenona Jażdżewskiego, właściciela Firmy VET-ZOO SERWIS, 64-980 Trzcianka, ul. Marii Konopnickiej 62.

RAPOTR skierowany jest do przedstawicieli Jednostek Samorządu Terytorialnego, jako głównego zamawiającego usługi oraz do szerokiego spektrum instytucji dbających o ład i przestrzeganie prawa w Polsce: Prokuratury, Policji, Straży Miejskiej, lekarzy weterynarii, Organizacji Pozarządowych działających w obszarze praw zwierząt oraz aktywnych obywateli.

Kryterium oceny: 0 – brak lub brak danych, 1- nieprawidłowo, 2- przeciętnie, 3- prawidłowo.

WYMAGANIA	Margonin punkt adopcyjny (ok. 100 psów) Pracownicy- 3 Wolontariat - 20	Jędrzejewo (200 psów) Pracownicy - 5 Wolontariat - 0	Międzyrzecz (106 psów) Pracownicy - 5 Wolontariat - 30	Chodzież (12 psów) Pracownicy - 1 Wolontariat – 1 stały, do 10 osób	Złótów punkt adopcyjny (108 psów) Pracownicy - 3 Wolontariat - 15	Piła (?psów) Pracownicy (?) Wolontariat – (?)	Rybowo (110 psów) Pracownicy - 4 Wolontariat - 6	Przyborówko Przytuliska u Wandy(ok.400 psów) Pracownicy - 8 Wolontariat - 40
1. Weterynarz	0	0	2	2	0	1	2	3
2.Boksy (ilość, wymiary, średnia liczba zwierząt)	2	1	1 – wewn. 2- zewn. = średnia 1.5	2	1	1	1	3
3.Wygląd boksów (nawierzchnia, ściany, dach)	1	1	1 – wewn. 2- zewn. = średnia 1.5	1	1	1	1	3
4. Wygląd boksów (nieczystości)	2	2	2	2	1	2	1	3
5. Budy (ilość, wygląd, ocieplenie)	1	1	1	2	1	1	1	3
6. Słoma/siano	2	2	3	3	2	2	2	3

Raport zbiorczy z wizytacji w schroniskach dla bezdomnych zwierząt – Stowarzyszenie EFFATA

7. Podesty	0	0	1,5	1,5	0	1	0	3
8. Miska dla każdego psa/woda	2	2	2	2,5	0	2	2	3
9. Jakość karmy	1	1,5	1,5	3	0	1,5	1	3
10. Temperatura boksów	1	1	1	1	1	1	1	1 – zewn. 3-wewn. = 1,5
11. Wybiegi i ich wygląd	1	2	2	2	1	1	1	3
12. Zabawki, baseniki latem	1	1	1	3	0	1	1	3
13. Wygląd otoczenia	1	1	Hangar – 1 Teren – 3 = 1,5	1	1	1	1	3
14. Zachowanie zwierząt	2	2	2	2	2	2	1,5	3
15. Wygląd zwierząt	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	2
16. Pomieszczenie do kwarantanny (wentylowane i ogrzewane)	1	1	1	1	1	0	1	2
17. Pomieszczenie dla zwierząt chorych lub podejrzanych o chorobę	0	3	3	0	0	0	3	3
18. Pomieszczenie do zabiegów weterynaryjnych	0	0	0	0	0	3	0	3
Ad. 19. Obecność wolontariatu.	0	0	3	3	3	3	0	3
Ad. 20. Czas pracy wolontariatu.	0	0	2	2	2	0	2	2
Ad. 21. Szkolenia psów (praca z zoopsychologiem, behawiorystą)	0	0	0	0	0	0	0	3
Ad. 22. Imprezy kulturalne (dni otwarte, akcje, wycieczki szkolne)	1	0	3	3	3	3	3	3
Ad. 23. Wizyty poadopcyjne	1	1	1	3	1	1	1	3
Ad. 24. Szkolenia pracowników w zakresie postępowania ze zwierzętami oraz przepisów o ochronie zwierząt	1	1	1	1	1	1	1	3
RAZEM	22,5	25	39	42,5	23,5	31	29	67,5

W okresie od 21.01.2017 do 18.03.2017 przeprowadziliśmy wizytację 6 schronisk, których właścicielem jest pan Zenon Jażdżewski: Schronisko dla bezdomnych zwierząt w Margoninie - punkt adopcyjny, Schronisko dla bezdomnych zwierząt w Jędrzejewie, Schronisko dla bezdomnych zwierząt w Międzyrzeczu, Schronisko dla bezdomnych zwierząt w Chodzieży, Schronisko dla bezdomnych zwierząt w Złotowie - Punkt adopcyjny, Schronisko dla bezdomnych zwierząt Piła Leszków oraz 2 schronisk, do których zostały przewiezione psy ze schroniska Piła Leszków: Schronisko dla bezdomnych zwierząt w Rybowie i Schronisko dla bezdomnych zwierząt Przyborówko „Przytulisko u Wandy”. Wizytowaliśmy również Kociarnię w Trzciance oraz koty, które znajdowały się w schronisku w Międzyrzeczu, w Pile, w Rybowie, w Przyborówku, lecz ze względu na warunki – pomieszczenie ogrzewane, wybiegi, lepsza jakość karmy, obecność półek, konarów, domków, koców, legowisk, zabawek uznaliśmy, że koty mają zapewnione dobre warunki, zwłaszcza w porównaniu do warunków dla psów. Stąd nasuwa się wniosek – dlaczego psy nie mają zapewnionych podobnych warunków w schroniskach?

Wizytację i raporty przeprowadzili: Anna Trzebiatowska, Artur Łazowy - Stowarzyszenia Effata, Wiktoria Sikoria - Stowarzyszenia Effata. Przy każdej wizytacji przeprowadzaliśmy raport cząstkowy, składający się z 6-u rozdziałów: I. Dane identyfikacyjne podmiotu, II. Dane zbiorcze i warunki przebywania zwierząt, III A. i B. Wymagania weterynaryjne, IV. Działania społeczne, V. Sprawy administracyjne, VI. Uwagi, wnioski lub zalecenia wizytującego. Całość raportu składa się z 81 pytań. W zestawieniu zbiorczym przedstawiamy ujęte aspekty z wszystkich raportów w sposób kompleksowy i przedstawiamy nasz komentarz i ocenę odnośnie sytuacji w wizytowanych schroniskach. Raport zbiorczy składa się z 24 wymagań. Nasze kryterium oceny to: 0 – brak lub brak danych, 1- nieprawidłowo, 2- przeciętnie, 3- prawidłowo. Maksymalnie w naszym raporcie można zdobyć 72 punkty.

W naszej ocenie kierowaliśmy się porównaniem do wysokich, a w naszej ocenie podstawowych standardów, które są w niektórych schroniskach w Polsce, np. Korabiewice, Szczecinek, Bydgoszcz, Poznań, Grudziądz, Skałów pod Kostrzynem oraz wizytowanym przez nas Przyborówku do schronisk, których właścicielem jest p. Zenon Jażdżewski oraz do schroniska w Rybowie, do którego przewieziono część psów z Piły. Pierwsze, co zwróciło naszą uwagę, jeszcze przed wizytacją w wskazanych schroniskach, to błędnie lub niekompletnie podane adresy schronisk na stronach internetowych. Powodowało to nieprawidłowy odczyt w nawigacji i co za tym idzie, trudności z dojazdem pod dany adres. Sprawę dojazdu utrudniał również brak wyraźnych banerów i skierowań na drodze w kierunku schronisk. Wyjątkiem jest schronisko w Przyborówku, do którego nie mieliśmy problemu, aby dojechać. W schroniskach najczęściej przypada ponad 30 psów na 1 pracownika. Wyjątkiem jest schronisko w Chodzieży, gdyż przebywa od 10 do 20 psów pod opieką jednego pracownika. Godziny pracy schronisk to najczęściej 8.00-16.00. Później psy są pozostawiane same na ok. 16 godz. Wyjątkiem jest Przyborówko, gdzie pracownicy przebywają, także w weekendy, do późnych godzin wieczornych, a od czwartku do niedzieli 1 pracownik jest 24 h/dobę.

Ad 1. Weterynarz. W schroniskach nie ma na stałe zatrudnionego lekarza weterynarii, który codziennie przebywałby w schronisku. Jest to niezgodne z § 7.1 Rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dn. 23.06.2004 r. Wyjątkiem jest Przyborówko, gdzie lekarz weterynarii jest codziennie. 3 schroniska w ogóle nie zatrudniają weterynarza.

Ad. 2. Boksy (ilość, wymiary, średnia liczba zwierząt). Średnio w boksach przebywa po 4 psy, który ma niewiele ponad 2 m². Naszym zdaniem przebywanie 24 h/dobę na niewielkiej przestrzeni kilku zwierząt nie jest korzystne dla zdrowia fizycznego i psychicznego. Wyjątkiem jest schronisko Przyborówko, gdzie niemal każdy pies ma swój boks, jest kilka wspólnych boksów, lecz one są bardzo duże (pow. 50 m²) i psy mogą się swobodnie poruszać. W Międzyrzeczu jest również kilka boksów zewnętrznych, gdzie psy mają więcej przestrzeni. Jest to tendencja korzystna w schronisku.

Ad.3. Wygląd boksów (nawierzchnia, ściany, dach). Schroniska mają starą infrastrukturę. Nawierzchnia i ściany są z betonu, na ścianach pleśń i grzyb, są kraty i dachy częściowo okrywane blachą. Beton nie jest przyjaznym materiałem dla psów. Jest niekorzystny dla psich stawów, latem nagrzewa się i parzy opuszki palców, zimą jest chłodny i ziębi łapki. Żelazne kraty są przygnębiające i sprawiają wrażenie miejsca, które jest więzieniem. Blacha jako dach latem się nagrzewa. Mimo, że takie warunki bytowania w schroniskach są akceptowalne pod względem wymogów prawnych, są niekorzystne i nieprzyjazne dla zwierząt. Wyjątkiem jest schronisko w Przyborówku, gdzie psy mają naturalną, utwardzoną nawierzchnię, nie ma betonu, boksy są zbudowane z siatek, nie ma więc także krat, na dachach są plandeki. Są także boksy, pobudowane z różnych innych materiałów, np. drewna lub boksy przebudowane z kiosków czy innych budek, wyglądających na domki, gdzie starsze i/lub schorowane zwierzęta mogą się schronić. W Międzyrzeczu jest również kilka boksów zewnętrznych, gdzie psy mają naturalną, utwardzoną powierzchnię i teren jest zabezpieczony.

Ad.4. Wygląd boksów (nieczystości). Pod względem nieczystości 2 schroniska wykazały się zaniedbaniem: Złotów i Rybowo. W pozostałych nie było większych nieczystości w boksach. Niestety we wszystkich schroniskach, za wyjątkiem Przyborówka, psy są zmuszone do brodzenia we własnych nieczystościach, co jest niehigieniczne i niezdrowe.

Ad.5. Budy (ilość, wygląd, ocieplenie) – Budy są wspólne dla psów, nie przedzielane, co zwiększa ryzyko, że niektóre psy nie będą mogły z nich korzystać, ze względu na dominujące jednostki. Budy są stare, niektóre wygryzione przez psy. Nie mają ocieplenia na zimę, tzn. nie ma wewnątrz np. warstwy styropianu, którą można by wyciągać latem. Wyjątkiem jest schronisko w Przyborówku, gdzie każdy pies ma własną budę lub wręcz całe pomieszczenie dla siebie. Budy są ocieplone styropianem, budy mają podwójne ściany. W Chodzieży jest dodatkowa буда dla psów, które nie mogą być razem.

Ad.6. Słoma. W okresie zimowym w każdym schronisku była słoma. Jednak uważamy, że w 4 schroniskach powinno być jej więcej, ponieważ były to minimalne ilości.

Ad.7. Podesty. W prawie wszystkich schroniskach brak jest podestów. Wyjątkiem jest schronisko w Przyborówku. W Chodzieży tylko w niektórych boksach są podesty, w Międzyrzeczu budy stawiają na kołkach dla cyrkulacji powietrza.

Ad.8 Miska dla każdego psa. Woda w miskach. W schroniskach nie stwierdzono nieprawidłowości pod tym względem. Każdy pies ma swoją miskę, w każdym boksie jest wiadro na wodę. W Chodzieży pies ma po dwie miski. Natomiast przebywanie kilku

psów w boksach stwarza ryzyko, że słabsze, starsze, schorowane psy nie będą miały dostępu do swojej miski. Wyjątkiem jest schronisko w Przyborówku, gdzie prawie wszystkie psy mają pojedyncze boksy. W Złotowie nie mogliśmy stwierdzić obecności miski dla każdego psa, gdyż była sobota i psy miały głodówkę. Psy w schronisku w Złotowie mają głodówkę od godz. 15.00 w piątek do godz. 15.00 w niedzielę, co w praktyce wychodzi 48 h. Poinformowano nas w schronisku, że psy są karmione codziennie, co nie zostało potwierdzone, gdyż psy nie miały karmy w miskach ani nie miały misek, a z innych, wiarygodnych źródeł wiemy, że jednak jest głodówka. Woda w miskach i wiadrach zamarza już po godzinie w przypadku minusowych temperatur. Kiedy psy są same na kilkanaście godzin, nie mają dostępu do wody.

Ad.9 Jakość karmy. Jakość karmy w schroniskach pozostawia wiele do życzenia. Podawana jest codziennie ta sama karma (Margonin, Rybowo). W Jędrzejewie i Międzyrzeczu podawane są 3 rodzaje karmy. Niestety są to karmy, które mają w swoim składzie głównie zboża, w niewielkim stopniu są to produkty pochodzenia zwierzęcego. Wyjątkiem jest schronisko Chodzież, gdzie psy dostają różne rodzaje karmy, a zimą jest im podawane gotowana karma oraz Przyborówko, gdzie psy dostają zróżnicowaną karmę i jest to zasługa wyłącznie wolontariuszy i Ludzi ofiarujący karmę i z obserwacji, że są to znaczące ilości.

Ad.10 Temperatura boksów. Temperatura boksów jest taka, jaka jest temperatura otoczenia, czyli latem może być za gorąco, a zimą za zimno. Kiedy pada deszcz czy śnieg, psy są zmoczone. W Międzyrzeczu jest hangar, temperatura nie spada tam poniżej 0°C, lecz mimo wszystko jest przenikliwy ziąb. Trudno powiedzieć, jak sytuacja wygląda w miesiącach letnich. W schronisku Przyborówko są pomieszczenia wewnętrzne, gdzie psy mogą się schronić przed zimnem lub ciepłem. Poza tym psy tam mają dużo słomy, ocieplone budy, a te które marzną dostają kubraczki.

Ad.11. Wybiegi i ich wygląd. W każdym schronisku stwierdzono wybieg, natomiast zawsze czegoś brakowało, tzn. albo nie było zadrzewienia, co jest konieczne dla naturalnych potrzeb psów albo nie było torów przeszkód (Rybowo, Piła). Na wybiegach jest mało zabawek albo jest ich brak. Wyjątkiem jest Chodzież i Przyborówko, gdzie jest ich dużo – znowu wyłącznie wolontariuszom. W Margoninie i w Złotowie wybiegi są małe, tory przeszkód to kilka opon. W Jędrzejewie są duże wybiegi z torami przeszkód, które są używane, gdyż mogliśmy się o tym przekonać na własne oczy. Widoczne są również liczne ślady użytkowania. Odwrotna sytuacja jest w Rybowie, gdzie stwierdziliśmy zupełny brak użytkowania wybiegów (brak śladów łap na śniegu, śladów po nieczystościach). W Międzyrzeczu psy mają do dyspozycji wybieg z dużą ilością drzew, gdyż schronisko znajduje się w lesie. W Przyborówku każdy pies ma swój wybieg, są też wspólne.

Ad.12. Zabawki, baseniki latem. W schroniskach psy mają niewielką ilość zabawek, to są pojedyncze ilości, tylko w niektórych kojcach. W Złotowie nie widzieliśmy żadnej zabawki. Wyjątkiem jest Chodzież i Przyborówko, gdzie wszystkie psy miały dostęp do zabawek. Wszystkie schroniska twierdzą, że psy mają baseniki latem, lecz nie ocenialiśmy tej kwestii, gdyż nie było możliwości sprawdzenia.

Ad.13. Wygląd otoczenia. Niestety schroniska nie oceniamy wysoko pod względem otoczenia, gdyż wyglądają one jak obozy dla skazańców. Betonowe, stare, zagrzybione boksy, wokół mało zieleni, mało przestrzeni, mało kolorów. Wygląd schronisk jest smutny, przygnębiający, depresyjny. 3 z nich usytuowane są na terenie zakładu (Złotów – oczyszczalnia ścieków, Chodzież – zakład

komunalny, Margonin – składowisko odpadów). Międzyrzecz został oceniony wyżej ze względu na to, że schronisko znajduje się w lesie, gdzie ze względu na obecność drzew, schronisko wygląda przyjaźniej. W Przyborówku jest duża ilość zadrzewienia, jest więcej kolorów, każdy pies ma inny boks, inne pomieszczenia, teren wokół jest zalesiony, a więc wygląd schroniska jest przyjazny.

Ad.14. Zachowanie zwierząt. Zachowanie zwierząt w schroniskach jest różne, są psy bardziej socjalizowane, są psy wylęknione, niektóre reagują agresją. W schronisku w Rybowie psy wydawały się mniej zsocjalizowane i bardziej załęcznione.

Ad.15 Wygląd zwierząt. Trudno jest ocenić wygląd, kiedy większość psów jest zaniedbana, ma kołtuny, matową sierść, nie jest czesana, jest brudna, ma zaniedbane zęby i pazury. W schronisku w Rybowie były psy nadmiernie wychudzone. W pozostałych schroniskach zdarzały się również psy bardziej chude. Mamy natomiast świadomość, że czasami oględziny wzrokowe nie wystarczą do tego, aby stwierdzić, czy pies nie jest wychudzony, ze względu na jego bujną sierść lub to, że siedzi w budzie i nie widać jego stanu. Oględziny wzrokowe nie wystarczą również do tego, żeby stwierdzić, czy pies jest chory.

Ad.16.Pomieszczenie do kwarantanny (wentylowane i ogrzewane). W raporcie weterynaryjnym jest punkt pomieszczenie do kwarantanny, które powinno być wentylowane i ogrzewane. Pomieszczenia do kwarantanny były w każdym schronisku, ale nie są one ani wentylowane ani ogrzewane. W Pile oraz Jędrzejewie nie było możliwości wejścia do kwarantanny, nie mogliśmy ocenić tam wyglądu boksów, wyglądu i zachowania psów. W Przyborówku psy w kwarantannie mają ocieplane budy, pomieszczenia i podesty, więc schronisko bardziej spełnia wymagania odnośnie ocieplenia i wentylacji.

Ad.17.Pomieszczenie dla zwierząt chorych lub podejrzanych o chorobę. Jednym z wymogów weterynaryjnych jest także pomieszczenie dla psów chorych lub podejrzanych o chorobę. Takie pomieszczenia znajdują się w 5 na 8 schronisk. W Pile również jest pomieszczenie tego typu, ale nie zostaliśmy do niego wpuszczeni. W pozostałych schroniskach: Chodzież, Złotów, Margonin nie ma takiego pomieszczenia i psy są przewożone do Piły. Takie postępowanie generuje duże koszty transportu oraz niepotrzebny stres dla zwierząt.

Ad.18.Pomieszczenie do zabiegów weterynaryjnych. Jednym z wymogów weterynaryjnych jest pomieszczenie do zabiegów weterynaryjnych: sterylizacja, kastracja, zabiegi i operacje. W 5 na 8 schronisk brak jest takiego gabinetu. Psy ze Złotową, Międzyrzecza (ponad 140 km w jedną stronę!), Chodzieży, Margonina przewożone są na zabiegi w Pile, psy z Jędrzejewa do Trzcianki. Takie postępowanie generuje duże koszty transportu oraz niepotrzebny stres dla zwierząt. W Pile nie wpuszczono nas do pomieszczenia, w którym przeprowadza się zabiegi.

Ad.19.Obecność wolontariatu. W schroniskach istnieje wolontariat, za wyjątkiem schroniska w Jędrzejewie, gdzie na ma w ogóle wolontariuszy. W schronisku w Margoninie i w Rybowie mimo deklaracji, że wolontariat istnieje oraz tego, że byliśmy w sobotę w czasie pracy wolontariatu, nie stwierdziliśmy ich obecności. W pozostałych schroniskach kilkoro wolontariuszy było obecnych.

Ad.20.Czas pracy wolontariatu. Wolontariusze zazwyczaj przychodzą w weekendy na 2-4 h. W Margoninie nie uzyskaliśmy informacji o czasie pracy wolontariatu.

Ad. 21. Szkolenia psów (praca z zoopsychologiem, behawiorystą). W schroniskach nie ma współpracy z zoopsychologiem lub behawiorystą. Wyjątkiem jest schronisko w Przyborówku, gdzie takie zajęcia są prowadzone.

Ad. 22. Imprezy kulturalne (dni otwarte, akcje, wycieczki szkolne). W 5-u schroniskach prowadzone są akcje, promujące adopcje (dni otwarte, wycieczki szkolne, zbiórki darów, Bieg na 6 łap w Pile i Złotowie). Wydarzenia prowadzone są cyklicznie, w Margoninie 1 w roku, a w Jędrzejewie nie są prowadzone takie akcje w ogóle.

Ad.23. Wizyty poadopcyjne. Tylko w 2 schroniskach (Chodzież, Przyborówko) prowadzone są wizyty poadopcyjne w każdym domu. W Przyborówko prowadzone są takie kontrole, nawet w przypadku adopcji za granicą. Reszta schronisk przeprowadza takie kontrole losowo lub w wyniku interwencji.

Ad.24. Szkolenia pracowników w zakresie postępowania ze zwierzętami oraz przepisów o ochronie zwierząt. Tylko w schronisku w Przyborówko są kompleksowe szkolenia. Natomiast w innych schroniskach są to tylko np.: instrukcja postępowania ze zwierzętami, regulamin schroniska, przepisy BHP. Nie ma prowadzonych szkoleń w zakresie przepisów o ochronie zwierząt o jakich mowa w § 8 Rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dn. 23.06.2004 r.

Komentarz:

Na 72 punkty, które można uzyskać w raporcie, tylko jedno schronisko zbliżyło się do ideału, a raczej do poprawnych, godnych warunków, w jakich powinny przebywać psy. Jest nim schronisko w Przyborówku (67,5 p.). Jest to gminne schronisko prowadzone przez Fundację Pani Wandy Jerzyk. Jest przykładem, że pomimo niewielkich nakładów finansowych można stworzyć przyjazne warunki dla psów za pomocą przedsiębiorczości pracowników, otwartego serca, dobrych kontaktów ze sponsorami, z fundacjami, w tym z zagranicy, oraz z wolontariuszami i ludźmi dobrej woli. Każdy pies ma swój boks lub pomieszczenie oraz wybieg. Każdy ma swoją budę i podest. Psy mogą swobodnie się poruszać. Budy i pomieszczenia są ocieplone, dodatkowo na zimę dochodzi słoma, legowiska, koce. Psy przebywają na naturalnej, utwardzonej ziemi i mają dostęp do drzew. Każdy ma swoją miskę do pożywienia i wody. Psy mają zapewniony szeroki wybór karm, zarówno suchych jak i mokrych. Każdy ma swoje zabawki. Psy nie muszą walczyć o uwagę, o jedzenie, o miejsce w budzie, o zabawki. Każdy z nich ma swój własny kąt z dobrymi warunkami. W tym schronisku do psa podchodzi się indywidualnie. Psy starsze i/lub krótkowłose mają na zimę kubraczki. Seniorzy mają własne, ocieplane pomieszczenia. Każdy pies ma stworzony swój kącik względem jego zapotrzebowania. Na każdym miejscu widać tu miłość do zwierząt, troskę o ich dobrostan i 100 % zaangażowanie pani kierownik i pracowników.

Jeśli chodzi o pozostałe schroniska, widać wyraźną różnicę zarówno jeśli chodzi o infrastrukturę schroniska i dobrostan zwierząt. Na drugim miejscu uplasowało się schronisko w Chodzieży (42,5 p.). To schronisko jest o tyle osobliwe, że przebywa tam tylko 12 psów. Dzięki temu jest szansa, aby zaopiekować się nimi w sposób prawidłowy, dostarczyć im dobrego, w tym naturalnego, gotowanego pożywienia. Byłoby idealnie, gdyby stworzono tym kilkunastu psom możliwość posiadania własnego kojca, własnej budy, gdyż mała liczba zwierząt sprzyja budowaniu odpowiedniego, zgodnie z potrzebami psów, środowiska. Na 3 miejscu (39 p.) jest schronisko w Międzyrzeczu. Jest to schronisko usytuowane w lesie i jest zróżnicowane pod względem infrastruktury: niektóre

psy przebywają w ciemnym hangarze, inne na naturalnej, utwardzonej powierzchni z wspólnymi wybiegami. Należałoby dążyć do tego, aby była możliwość utworzenia więcej boksów osiatkowanych, w naturalnym świetle, na naturalnej powierzchni, gdyż las jest idealnym miejscem, aby wykorzystać takie położenie schroniska.

Ogólne wnioski nasuwające się z raportu dot. wizytowanych schronisk, za wyjątkiem schroniska w Przyborówku, gdzie nie stwierdziliśmy żadnych nieprawidłowości:

1. Brak proporcji ilościowej pracowników/wolontariuszy w stosunku do zwierząt. Duża liczba zwierząt przypadająca na 1 pracownika i 1 wolontariusza, przez co nie jest możliwa właściwa opieka nad poszczególnym psem.
2. Brak prawidłowych lub kompletnych danych schroniska. W internecie dostępne są błędne lub niekompletne dane schroniska, co utrudnia dojazd pod właściwy adres. Schroniska są usytuowane z dala od siedzib ludzkich – w lasach lub na terenach byłych czy obecnych zakładów, gdzie warunki bytowania są nieatrakcyjne bądź trudno dostępne zarówno dla pracowników, wolontariuszy, jak i ludzi chcących adoptować psa.
3. Brak całodobowej opieki. Godziny pracy schronisk to najczęściej 8.00-16.00. Psy poza tymi godzinami są pozostawione same sobie. Nie ma nad nimi żadnego nadzoru. Psy mogą się zagryzać lub padać ze starości. Pozostałe psy z boksów pozostają ze zwłokami, co niekorzystnie wpływa na ich zdrowie psychiczne. Psy cierpiące, chore są pozbawione opieki w razie pogorszenia ich stanu.
4. Brak opieki weterynaryjnej. Schroniska nie mają na miejscu weterynarza. Nie jest sprawdzamy ich stan zdrowia na bieżąco. Niektóre są chore, lecz nikt nie jest w stanie tego stwierdzić bez badań. Często wolontariusze zwracają uwagę na zły stan zdrowia zwierząt, lecz muszą naciskać na to, aby psy zbadał lekarz. Kto przeprowadza zabiegi sterylizacji i kastracji? Prawo nie dopuszcza przeprowadzania takich zabiegów przez techników weterynarii.
5. Nienaturalne warunki bytowania. Psy przebywają w nienaturalnych dla ich gatunku warunkach: po kilka psów w jednym boksie, po kilka w jednej budzie. To powoduje zmiany w psychice zwierzęcia, a także walkę o uwagę, budę, pożywienie. Psy walczą między sobą i zagryzają się wzajemnie. Niektóre nie śpią w budach i mają utrudniony dostęp do swojej miski, gdyż psy dominujące mogą im nie pozwalać na wchodzenie do budy czy spożycie posiłku.
6. Nieprawidłowe warunki bytowania. Materiał, z którego zbudowane są boksy, nie jest korzystny dla zwierząt. Beton chłodzi zimą, a latem grzeje. Jest niekorzystny dla stawów zwierzęcia. Na ścianach pojawiają się pleśń i grzyby. Żelazne kraty przywołują na myśl ciężkie więzienie. Blacha dachowa nagrzewa się latem.
7. Niehigieniczne warunki bytowania. Psy są zmuszone do przebywania we własnym odchodach. Mają wciąż od tego zawilgocone łapki. Jest to dla nich niezdrowe oraz niehigieniczne i z pewnością powoduje dyskomfort. Bycie zmuszonym do brodzenia we własnych i towarzyszków niedoli nieczystościach to niegodne warunki bytowania dla zwierząt.
8. Brak własnej, ocieplonej budy. Budy są wspólne dla wszystkich psów w kojcu, jest to jedna długa буда z dwoma wejściami, nieprzedzielana. Takie warunki stwarzają zagrożenie, że słabsze jednostki nie będą mogły korzystać z budy z powodu psów

- dominujących. Budy nie są ocieplane, więc psy nie mają zapewnionych warunków na zimę. Budy są zazwyczaj w złym stanie, obgryzione przez psy, przyczyną może być przejmująca nuda, którą przeżywają te inteligentne zwierzęta, pozbawione bodźców i stymulacji intelektualnej.
9. Mało słomy. Zaleca się, aby w okresie zimowym było dużo słomy dla psów mniejszych lub krótkowłosych. Poza jednym schroniskiem, słomy było niewiele w budach. W niektórych schroniskach to dzięki wolontariuszom pojawiła się słoma, której wcześniej psy były pozbawione. W Pile w niektórych budach zamontowane są wiatrołapy tylko dzięki wolontariuszom i ludziom dobrej woli, którzy z własnej kieszeni je zasponsorowali.
  10. Brak podestów. Psy mają położone budy na ziemi, przez co zimą jest dodatkowo oziębienie i wilgoć. Drewniane podesty to również szansa dla psów na przebywanie na bardziej przyjaznym materiale, jakim jest drewno.
  11. Problem z dostępem do jedzenia. Teoretycznie każdy pies w boksie ma swoją miskę. W praktyce psy dominujące mogą wyjadać pokarm psom słabszym. Dzięki wolontariuszom w niektórych schroniskach zaprzestano głodówki. Odbywa się ona jeszcze w 1 schronisku, gdzie psy w praktyce nie jedzą 48 h. Uważamy, że w i tak już niekorzystnych warunkach jakim jest schronisko, gdzie utrudniony może być nawet dostęp do pokarmu, codzienne żywienie powinno być normą. Psy głodne są bardziej agresywne i niespokojne. Zimą, w okresie mrozów, woda zamarza w miskach i wiadrach. Jeśli psy są pozostawiane na kilkanaście godzin same w schronisku szybko nie mają dostępu do wody, która zamarza już po krótkim czasie.
  12. Niewłaściwe żywienie. Słaba jakość karmy, składająca się głównie ze zboża. Psy jedzą niewiele produktów pochodzenia mięsnego oraz warzyw. W zamian za to ich dieta jest nienaturalna, składająca się ze zbóż, które nie są odpowiednim pożywieniem dla tego gatunku. Codziennie psy dostają tę samą karmę, co powoduje że ich dieta jest monotonna i nie zawiera wszystkich składników, potrzebnych im do prawidłowego funkcjonowania. Nie ma indywidualnego podejścia do zapotrzebowania psa na karmę pod względem jego stanu zdrowia, wieku czy aktywności.
  13. Niewłaściwe warunki zewnętrzne. Psy przebywają cały czas na powietrzu. W niekorzystnych warunkach atmosferycznych może być dla nich za mokro, za zimno, za gorąco. Psy nie mają całkowitej ochrony przed deszczem, mrozem i upałami. Niektóre psy nie są stworzone ze względu na rasę czy sierść do przebywania na powietrzu cały rok.
  14. Słaba jakość wybiegów. Wybiegi dla psów można zrobić niewielkim kosztem, tymczasem te w schroniskach zazwyczaj nie spełniają naturalnych potrzeb zwierząt. Brak jest drzew, które są koniecznym elementem dla psa, brakuje torów przeszkód oraz zabawek, które pomogłyby w stymulacji intelektualnej tych zwierząt.
  15. Brak zabawek. Psy nie mają zabawek ani w boksach ani na wybiegach. Nie umożliwia im się zabawy i stymulacji intelektualnej. Nie było możliwości sprawdzenia, czy psy korzystają z baseników ze względu na porę roku.
  16. Brak przyjaznego otoczenia. Schroniska już w samej swojej infrastrukturze wyglądają na obiekty przygnębiające i zaniedbane. Otoczenie w postaci starych, betonowych zakładów pracy również pogłębia ten wizerunek. Psy przebywają w smutnym i szarym otoczeniu, co może pogłębiać ich trudną sytuację i stany przygnębienia oraz depresji.

17. Zaniedbany wygląd zwierząt. Psy w schroniskach mają kołtuny, zaniedbane zęby oraz pazury. Ich sierść jest matowa. Psy nie są czesane na bieżąco, mają zaropiałe oczy. Niektóre mogą być wychudzone lub chore, lecz nie można tego stwierdzić tylko po oględzinach wzrokowych. Potrzebny jest kontakt fizyczny i psychiczny z psem.
18. Brak wentylowanego i ogrzewanego pomieszczenia do kwarantanny. W raporcie weterynaryjnym jest punkt pomieszczenie do kwarantanny, które powinno być wentylowane i ogrzewane. Pomieszczenia do kwarantanny były w każdym schronisku, ale nie są one ani wentylowane ani ogrzewane. W niektórych schroniskach nie można wejść do tych stref, przez co nie jest możliwe sprawdzenie stanu przebywających tam zwierząt.
19. Brak pomieszczenia dla zwierząt chorych lub podejrzanych o chorobę. Jednym z wymogów weterynaryjnych jest także pomieszczenie dla psów chorych lub podejrzanych o chorobę. Takich pomieszczeń zazwyczaj brak, co generuje koszty transportu i stres psów, przewożonych do innych punktów.
20. Brak pomieszczenia do zabiegów weterynaryjnych. Jednym z wymogów weterynaryjnych jest pomieszczenie do zabiegów weterynaryjnych: sterylizacja, kastracja, operacje. Takich pomieszczeń zazwyczaj brak. W Pile nie wpuszczono nas do pomieszczenia, w którym przeprowadza się zabiegi.
21. Brak lub mała liczba wolontariuszy oraz okrojony czas ich pracy. W schroniskach, nawet jeśli widnieje duża grupa wolontariuszy na papierze, w praktyce przychodzi kilka osób, zazwyczaj w weekendy, na 2-4 h. To mało czasu, aby poświęcić uwagę psom, zapewnić wszystkim psom kontakt z człowiekiem poprzez dotyk, spacer, pielęgnację, zabawę, naukę poprawnych wzorców. Często jest tak, że na liście wolontariuszy wpisana jest duża liczba osób, przez co nie przyjmuje się nowych, które być może byliby bardziej zaangażowani i przychodziliby regularnie. Wolontariusze często komunikują swoje obawy czy uwagi, które nie są chętnie przyjmowane lub są bagatelizowane przez właściciela.
22. Brak szkoleń psów (praca z zoopsychologiem, behawiorystą). W schroniskach nie ma współpracy z zoopsychologiem lub behawiorystą, mimo że psy są często zaleźnione, przejawiają agresję lub niewłaściwe zachowania.
23. Brak wizyty poadopcyjnych. Brak kontroli i weryfikacji nowego domu może skutkować tym, że pies trafi do niewłaściwych ludzi i w niewłaściwe warunki, zagrażające jego zdrowiu lub życiu.
24. Brak szkoleń pracowników w zakresie postępowania ze zwierzętami oraz przepisów o ochronie zwierząt. W schroniskach prowadzi się zwykle szkolenia BHP, które są wymogiem w każdej pracy, a pracownicy mają do przeczytania instrukcję lub regulamin do podpisania. Nie ma szkoleń w zakresie postępowania ze zwierzętami. Pracownicy nie są uczeni na temat przepisów o ochronie zwierząt, o czym mówi w § 8 Rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dn. 23.06.2004.
25. Brak dostępu do niektórych pomieszczeń. Schroniska, które są w rękach prywatnych właścicieli nie są w pełni kontrolowane przez gminy lub brak jest nad nimi kontroli. Gminy wydają często niemałe pieniądze podatników, którzy nie mają upoważnień do wejścia we wszystkie strefy schroniska, aby móc upewnić się, że jest ono w należytych rękach, a psy są w dobrym stanie. Taka sytuacja wywołuje brak zaufania, niepokój, nieporozumienia, spekulacje, brak możliwości weryfikacji stanu rzeczywistego.

Postulaty:

Idealne schronisko, na miarę XXI wieku to takie, w którym psy mają zbliżone warunki bytowania, jakie miałyby w domu. Powinny być traktowane godnie, karmione prawidłowo i móc spełniać swoje naturalne zachowania.

1. Powinno się dążyć do tego, aby schroniska nie były przepełnione, maksymalnie do 100 psów. Jeśli nie jest to możliwe, to zapewnienie odpowiedniej liczby pracowników i wolontariuszy, aby na każdą osobę przypadało co najwyżej do kilkunastu zwierząt. Taki warunek stwarza możliwość poświęcenia pełnej uwagi pojedynczemu psu.
2. Przyjazne otoczenie schroniska. Stworzenie warunków, w których chętnie przebywa się pracownikom, wolontariuszom i osobom postronnym, co można osiągnąć poprzez zadrzewienia, kolorowe budynki, ściany, malowidła, pobudowane tory, zabawki, legowiska, koce, inne elementy kolorowe.
3. Całodobowa opieka. Przynajmniej 1 osoba powinna pozostać na II, a kolejna osoba na III zmianie, co zmniejsza ryzyko cierpienia i śmierci zwierząt.
4. Opieka weterynaryjna. Każde schronisko powinno zatrudniać weterynarzem, który będzie wykonywał wszystkie zabiegi i będzie przeprowadzał nie tylko codzienne oględziny, ale także cykliczne badania.
5. Psy powinny mieć warunki zbliżone do tych, które mają w domu. Powinny przebywać w dużych, wewnętrznych, ogrzewanych, wentylowanych pomieszczeniach z dostępem do wybiegu na zewnątrz. Każdy pies powinien mieć osobne pomieszczenie.
6. Psy przebywające w zewnętrznych boksach powinny mieć dostęp do utwardzonej ziemi, która jest naturalnym i zdrowym podłożem.
7. Psy mające duże boksy i duże wybiegi z naturalnym podłożem nie będą zmuszone do brodzenia we własnych odchodach i zostanie zachowana higiena.
8. Każdy pies powinien mieć własne pomieszczenie z własnym kocem/legowiskiem lub własną ocieploną budę.
9. W okresie zimowym w boksach zewnętrznych konieczna jest słoma w dużych ilościach, zwłaszcza dla psów starszych, mniejszych i o krótkiej sierści.
10. Psy w boksach zewnętrznych powinny mieć budy zbudowane na drewnianych podestach i/lub dostęp do podestów, co chroni dodatkowo psa przed zimnem.
11. Psy powinny być karmione codziennie i mieć własną miskę oraz własny pojemnik z wodą.
12. Psy powinny otrzymywać zarówno karmę suchą jak i mokrą oraz gotowane, ciepłe posiłki, zwłaszcza zimą. Karma i racja żywnościowa powinna być dostosowana do wieku, temperamentu i stanu zdrowia psa. Karma powinna być wysokiej jakości, z dużą zawartością mięsa i warzyw.
13. Psy powinny być chronione przed deszczem, mrozem, upałami, co zapewniłoby im wewnętrzne pomieszczenie. Jeśli to niemożliwe, psy przebywające na zewnątrz powinny mieć dostęp do ocieplonej budy, zadaszeń, zadrzewień.

14. Psy powinny mieć dostęp do własnego wybiegu, a jeśli to niemożliwe do wspólnych, dużych wybiegów z zadrzewieniami, torami przeszkód i zabawkami.
15. Psy powinny mieć dostęp do zabawek, a latem do baseników.
16. Psy powinny być na bieżąco pielęgnowane: czesanie, sprawdzanie stanu uszu, oczu, zębów, pazurów. Powinny być przynajmniej raz w roku kąpane.
17. Psy powinny przebywać w ogrzewanych i wentylowanych pomieszczeniach do kwarantanny, do których dostęp mają również wolontariusze i osoby postronne.
18. W każdym schronisku powinno być wewnętrzne pomieszczenie dla zwierząt chorych lub podejrzanych o chorobę, co zaoszczędziłoby niepotrzebnych kosztów transportu i dodatkowego stresu dla zwierzęcia.
19. W każdym schronisku powinno być pomieszczenie do zabiegów weterynaryjnych, co zaoszczędziłoby niepotrzebnych kosztów transportu i dodatkowego stresu dla zwierzęcia.
20. W każdym schronisku powinna być możliwie duża, Nielimitowana liczba wolontariuszy – pozytywna rekrytacja. Wolontariusze powinni móc przebywać z psami codziennie, w godzinach otwarcia schroniska, również na II zmianie. Wolontariusze powinni mieć możliwość, oprócz spacerów, również pielęgnacji psów. Wolontariusze powinni mieć możliwość realizacji swoich pomysłów dotyczących polepszenia warunków zwierząt. Wolontariusze powinni być szkoleni w zakresie postępowania z psami oraz przepisów o ochronie zwierząt. Powinni ściśle współpracować z pracownikami, a ich uwagi i niepokoje powinny być na bieżąco weryfikowane. Powinni być zatrudnieni koordynatorzy ds. wolontariatu, aby sprawnie przebiegał proces współpracy pracowników z wolontariuszami – praca ochotników, to bezcenne dobro.
21. W schroniskach powinny być prowadzone szkolenia dla psów z behawiorystą oraz zoopsychologiem, w kierunku nauki właściwych wzorców, eliminacji agresji, depresji, lęków, traum, itp.
22. W schroniskach powinny być prowadzone wizyty poadopcyjne w celu weryfikacji warunków przebywania zwierząt, co zapobiega nieprawidłowym warunkom, które zagrażają ich zdrowiu lub życiu. Takie kontrole to także weryfikacja nieodpowiednich osób, które nie powinny mieć zwierząt na utrzymaniu.
23. W schroniskach każdy pracownik powinien regularnie uczestniczyć w szkoleniach na temat postępowania ze zwierzętami oraz przepisów o ochronie zwierząt.
24. W schroniskach powinien być dostęp do wszystkich pomieszczeń zarówno dla wszystkich pracowników, jak i dla wolontariuszy i osób postronnych na życzenie.
25. Dane adresowe schronisk powinny być kompletne, prawidłowe i ogólnodostępne w internecie. Dojazd do schronisk powinien być prawidłowo oznakowany, z wyraźnymi znakami.
26. Ścisła współpraca właścicieli schronisk z gminami i podatnikami, jawna dokumentacja, bieżące weryfikowanie niepokojących sygnałów.
27. Schronisko powinno być społeczne, prowadzone przez organizację pozarządową.

28. W przypadku prywatnego właściciela schroniska, wolontariusze powinni posiadać umowy z gminami, a nie właścicielami schronisk.
29. Propagowanie adopcji poprzez drzwi otwarte, wydarzenia społeczne, wycieczki szkolne. Wszystkie te akcje powinny być przeprowadzane często i regularnie.
30. Współpraca z organizacjami pro zwierzęcymi w celu wzajemnej pomocy, wymiany doświadczeń oraz wspierania działań na rzecz polepszenia bytu w schroniskach nieprawidłowo prowadzonych.
31. Poszukiwanie domów tymczasowych i azylów dla psów starszych, poszkodowanych, schorowanych, potrzebujących pomocy. Współpraca z ludźmi, którzy prowadzą takie miejsca.
32. Ścisła współpraca z wolontariuszami także na poziomie planowania i zarządzania.

Słowo na zakończenie - rekomendacje.

Najważniejsze zadanie dla schroniska - Poszukiwanie nowych właścicieli dla bezdomnych zwierząt! Poprzez umieszczanie ogłoszeń w internecie, prasie, propagowanie adopcji na akcjach edukacyjnych, zbiórkach, wystawy oraz na wszelkie inne sposoby, które przyjdą nam do głowy. Jest to jeden z najważniejszych celów i zadań schroniska, ponieważ w żadnym, nawet najlepszym schronisku zwierzę nie będzie się czuło tak jak w prawdziwym, własnym domu!

Dom tymczasowy – Poszukiwanie chętnych do tego typu współpracy. Dwa – trzy miesiące opieki nad psem lub kotem, niewielki kąt do spania może uratować zagubionemu zwierzęciu życie uchroni go przed schroniskiem, w którym jest narażone na choroby, pogryzienia. Współpraca z wolontariuszami - Jedynie dzięki współpracy wielu ludzi, możemy osiągnąć cele do których dążymy. Wolontariusze są potrzebni we wszystkich sektorach działalności: promocji zwierząt, prowadzeniu domów tymczasowych, przy transporcie, na akcjach edukacyjnych czy zbiórkach, w opiece nad zwierzętami, socjalizacji, pielęgnacji.

Propagowanie sterylizacji i kastracji zwierząt. Przez internet, poprzez ulotki informacyjne, akcje edukacyjne, dopłaty do sterylizacji. Zapraszanie klinik weterynaryjnych chętnych do współpracy w tym zakresie oraz sponsorów chcących sfinansować zabiegi tego typu wśród zwierząt bezdomnych oraz przebywających w schroniskach. Pamiętajmy, że nigdy nie poradzimy sobie z problemem bezdomności zwierząt nie zwalczając go u podstaw.

